

FINSTADAA / UNSETAA
FUGLEFAUNAEN PA
STREKNINGEN VESLENGET - ØKVARV

Rapport nr 33

1989

Jon Bekken

FINSTADÅA / UNSETÅA

FUGLEFAUNAEN PÅ STREKNINGEN VESLENGET - ØKVARV

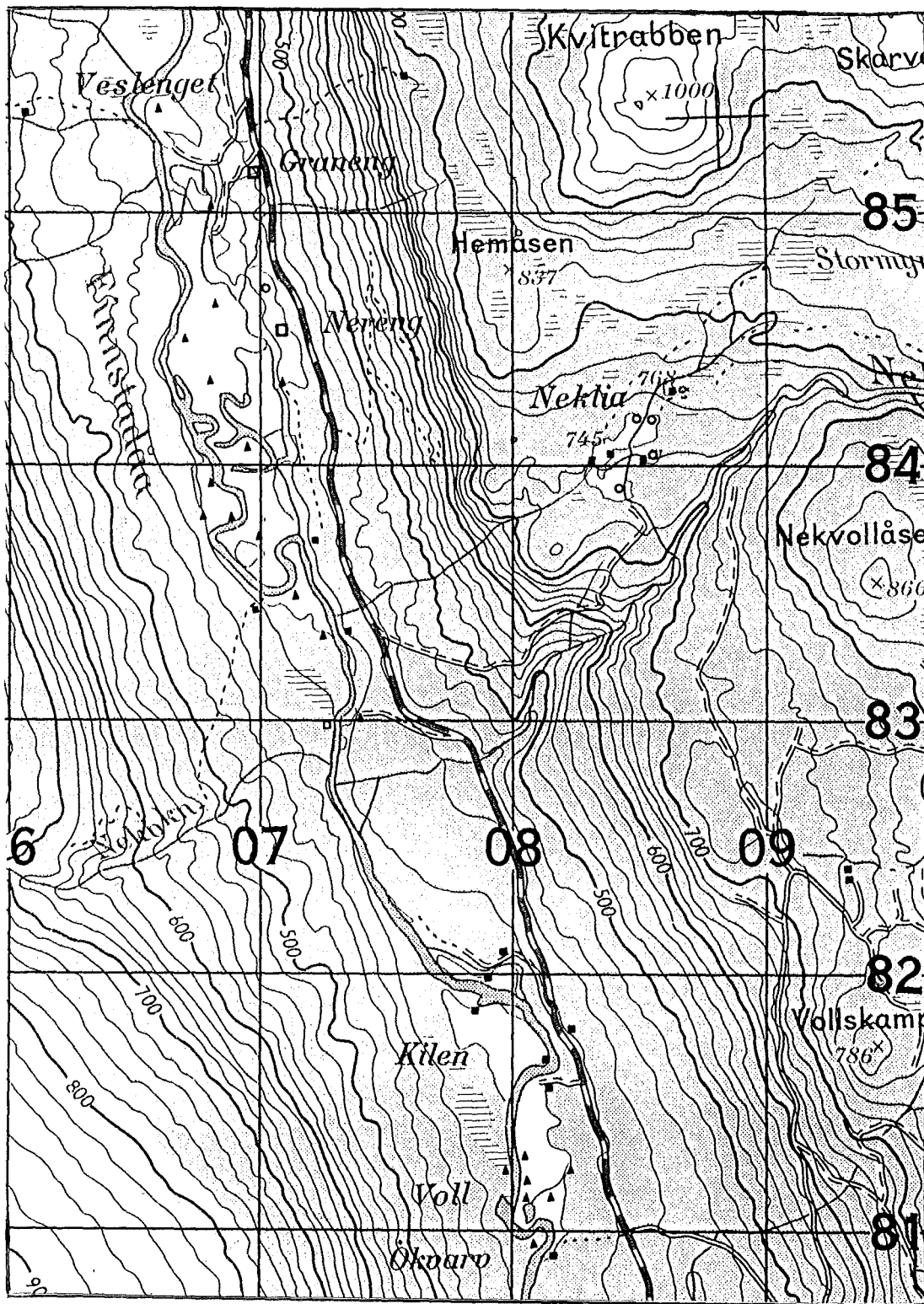
Undersøkelsen er utført etter oppdrag fra og finansiert av Fylkesmannen i Hedmark, Miljøvernavdelingen. Bakgrunnen er planer om utretting og forbygning av elveløpet, samt senkning av vannstanden over deler av strekningen. Det foreligger også planer om kraftutbygging lenger opp i vassdraget og i sidevassdraget Neka (Mobæk 1982, 1984a,b,c)

1. OMRÅDE

Undersøkelsesområdet ligger i Rendalen kommune i Hedmark og hører naturgeografisk til den boreale forfjellsregionen, underregion "Øvre Østerdalstypen". Området ligger i en nordlig del av det store østnorske sparagmittområdet. Dalen ligger i en forlengelse av Rendalsforkastningen, og berggrunnsforholdene i området er kompliserte. Rikere elementer forekommer her og der i berggrunnen eller i løsmassene.

Dalføret er orientert omtrent nord-sør, og det er forholdsvis trangt, med bratte lier på begge sider. Høyden over havet er ca 410 m. Undersøkelsesområdet utgjør en ca 5 km lang strekning langs Finstadåa/Unsetåa mellom grendene Finstad og Unsetbrenna. Elva viser tendens til meandrering, slik at målt langs elveløpet er strekningen ca 6 km. Kart over området er vist på neste side.

Dominerende skogtyper i liene på begge sider er lyngfuruskog og bærlyng-barblandskog. I kontrast til barskogen finner vi frodig, løvdominert skog i dalbunnen. Langs elva og avsnørte meandere forekommer gråor-heggeskog i belter av varierende bredde. Øverst og nederst i området er deler av dalbunnen dyrket opp, og en del bjørk forekommer både nær vassdrag og dyrket mark. Ifølge gårdbrukeren på Nereng fantes det omtrent ikke krattskog inntil dyrket mark ca 1960, da ble alt enten slått eller beitet ned.



Utsnittet fra kartblad 1619 II Tyllidal viser undersøkelses-
området langs elva fra Veslenget i nord til Økvarv i sør. Hver
rute er på 1 km².

Omtrent midt på strekningen munner Neka ut i elva fra øst. Nederste del av denne åa har et storsteinet løp med lite utviklet kantskog. Ovenfor Nekas utløp kalles hovedvassdraget Finstadåa, nedenfor Unsetåa.

2. FELTARBEID

Området ble undersøkt 8. og 10.-12. juni 1989. Våtmarksfugler ble registrert ved rundetakseringer og i noe grad ved fjernobservasjoner (Haga 1982). Data om spurvefuglfaunaen ble samlet inn ved fire linjetakseringer (Bevanger 1978) i hele elvestrekningens lengde, to morgen- og to kveldstakseringer. Det ble forsøkt skilt mellom hanner/par med territorium vesentlig i barskogen, og vesentlig i elvekantskog/kulturmark.

3. VATMARKSFUGLER

- Gråhegre Sees ifølge brukeren på Nereng av og til, helst på ettersommeren.
- Krikkand Det ble påvist minst 4 eller 5 forskjellige kull/svært engstelige hunner i undersøkelsesområdet, de fleste i de avsnørte elvemeanderne ved Nereng. De minste ungene var nyklekt, slik at enda flere hunner kunne tenkes å ligge på egg. En observasjon av 6 hanner i flokk litt nord for midten av området kan også indikere størrelsen på hekkebestanden. Brukeren på Nereng kunne fortelle at krikkand var fåtallig rundt 1970, men at den har økt mye i antall.
- Stokkand Registrert 3 ganger, den ene gangen en hunn som tydeligvis hadde unger i nærheten.
- Kvinand En observasjon av to hunnfargede fugler nederst i området.

Laksand	Sees ifølge brukeren på Nereng av og til.
Trane	Enkeltfugler eller noen få ind. lander ifølge brukeren på Nereng på jordene i området.
Heilo	Småflokker på opptil 8-10 ind. søkte næring på jordene.
Vipe	Et varslende ind. mellom gården Nereng og elva.
Brushane	Ifølge brukeren på Nereng ble noen haner sett rundt på jordene i siste uke av mai.
Enkeltbekk.	Flere par hekker, fluktspill og varslende ind. registrert langs hele strekningen. Særlig stor aktivitet ved elvesving og lita myr midt i området.
Rugde	Minst to ind. i fluktspill langs dalføret.
Rødstilk	To ind. og fluktspill registrert ved gårdene.
Gluttsnipe	Regelmessig registrert i fluktspill. Trolig hekker ett eller to par på strekningen.
Skogsnipe	Registrert 4 ganger, både i fluktspill og på næringsøk. Trolig bare ett par i nærområdet.
Strandsnipe	Flere hekkende par på strekningen.
Hettemåke	Opptil 20 ind. i flukt over elva, furasjerende på nyklekte insekter.
Jordugle	Et jaktende ind. på jordene ved Nereng.
Gulerle	Flere par av underarten særle hekker på strekningen.
Sivspurv	Vanlig hekkefugl.

4. SPURVEFUGLER

Som tabellen nedenfor viser, ble det påvist 25 arter under linjetakseringene. Bak hver registrering står én observasjon av hann eller par som viser territoriell atferd. I de aller fleste tilfelle dreier det seg om syngende hanner. Problemarter i denne sammenheng er gråtrost og grønnsisik som ikke viser så klar territoriemarkering som andre arter. For de to artene er henholdsvis antall varslende individer og antall overflygende individer blitt halvert for å gi en sammenlignbar indikasjon på antall par. Det er forsøkt skilt mellom par med territorium vesentlig i elvekantskog/kulturmark og vesentlig i barskog.

Art	Elvekantskog/ kulturmark		Barskog	
	Ant. reg.	%	Ant. reg.	%
Løvsanger	44	20.9	6	7.6
Gråtrost	26	12.3	13	16.5
Bokfink	22	10.4	6	7.6
Sivspurv	19	9.0	-	
Bjørkefink	14	6.6	10	12.7
Hagesanger	13	6.2	-	
Gråfluesnapper	11	5.2	1	
Gulsanger	8	3.8	-	
Rødvingetrost	7	3.3	4	5.1
Svarthvit fl.sn.	7	3.3	-	
Grønnsisik	6	2.8	7	8.9
Munk	6	2.8	-	
Granmeis	5	2.4	-	
Kjøttmeis	5	2.4	-	
Gulerle	5	2.4	-	
Linerle	4		-	
Rødstrupe	2		8	10.1
Ubest. munk/hages.	2		-	
Fuglekonge	1		13	16.5
Trepiplerke	1		5	6.3
Svarttrost	1		1	
Gulspurv	1		-	
Grønnfink	1		-	
Måltrost	-		2	
Jernspurv	-		2	
Korsnebb	-		1	

Utenom takseringene ble i tillegg følgende arter påvist i undersøkelsesområdet:

Sandsvale	Noen få ind. observert
Låvesvale	Ganske vanlig ved gårdene
Taksvale	Noen få ind. observert
Bøksanger	En syngende hann ved Nereng
Skjære	Stadig observert ved gårdene
Kråke	Spredt observert over hele området
Dompap	Et par observert midt i området

5. ANDRE FUGLEGRUPPER

Det er få arter utenom gruppene våtmarksfugler og spurvefugler som er knyttet til de elvenære områdene/kulturmark:

Tårnfalk	I 1988 hekket et par ved ei hytte på østsida i område Kilen. Da ungene var halvstore, blåste reiret ned. To av dem var uskadd og ble føret av hytteeieren til de var flygedyktige og etter hvert kunne klare seg selv.
Ringdue	Hørt flere steder i barskogen og observert på dyrket mark i flokker på opptil 10 ind.
Tårnseiler	Observert i lite antall
Svartspett	I hvert fall sørlige del av området ligger innenfor næringsterritoriet til et par.

6. DISKUSJON

Hekkefaunaen av ender i området er dominert av krikkand. Stokkand hekker også, og kanskje kan laksand hekke. Til sammenligning har et noe større våtmarksområde rundt elva Holas utløp i Langsjøen i Tolga åtte påviste andearter, hvorav fire eller fem hekker (Bekken 1984). Dette området ligger 710-720 m o.h. ca 25 km nordøst for undersøkelsesområdet, og har flere tjern og håer. Omtrent like langt unna i østlig retning ligger Lille Sølensjø naturreservat (ca 700 m o.h.), som har 12 arter påvist, og er et av de beste produksjonsområdene for ender i fylket (Bekken 1987). Det hører med i bildet at de to sammenligningsområdene er bedre undersøkt enn strekningen langs Unsetåa/Finstadåa.

Når det gjelder vadefugler, har området betydelig større artsvariasjon enn for ender. For denne gruppen er elvestrekningen på høyde med Langsjødeltaet, men variasjonen er betydelig mindre enn i Lille Sølensjø naturreservat. I vurderingen hører det med at antallet vadefuglarter i regionen øker når man beveger seg fra undersøkelsesområdets høydelaag og opp mot 700-900 m o.h.

Spurvefuglfaunaen er forholdsvis artsrik. Dersom man ser bort fra kråkefugler, ga det kortvarige feltarbeidet en liste på 30 arter. Av alle skogtyper er sumpskog, herunder gråor-heggeskog, kjent som den biotop som har størst tetthet av små spurvefugler. Det var ikke mulig å skaffe tall for tetthet innenfor rammen av denne undersøkelsen, men inntrykket var at området ligger på et normalt nivå.

Det er neppe holdbart å diskutere en spurvefuglforekomst altfor detaljert ut fra registreringer over en så kort periode. For å få et fullstendig bilde må et område takseres flere ganger i mars/april til juni.

Sammensetningen av spurvefuglfaunaen i elvekantskog er undersøkt langs Kynna på Finnskogen (Bekken 1979). Her var bokfink (31 registreringer), løvsanger (14) og grønnsisik (12) de van-

ligste artene. Langs Finstadåa/Unsetåa var løvsanger klart vanligst, med bokfink på tredjeplass, etter gråtrost. Mens bokfink og løvsanger finnes i nesten all slags skog som i det minste kan oppvise spredte løvtrær, stiller mange av de andre artene høye krav til miljøets næringsproduksjon og lokalklima. Ut fra takseringene utgjør de mer krevende artene hagesanger, munk og gulsanger ca 14 % av spurvefuglsamfunnet, og det antas å være et høyt tall.

Den rike forekomsten av gråtrost vitner også om god næringsproduksjon. Det er grunn til å tro at også de mange gråtrostparene som hekker i omkringliggende barskog, samler det vesentlige av sin føde i elvekantskog og på dyrket mark.

Konsekvenser av planlagte inngrep

Ved utretting av elveløpet, forbygning, drenering og oppdyrking av drenerte områder, vil de rikeste fuglebiotopene bli sterkt berørt. Dersom slike inngrep blir tilstrekkelig omfattende, vil det meste av gråor-heggeskogen og våtmark i forbindelse med inntakte og avsnørte meandere (elvesvinger) gå tapt. Dermed forsvinner mye av grunnlaget for den rike forekomsten av krikvand, vadefugler og spurvefugler, og artsmangfoldet vil avta drastisk.

7. SAMMENDRAG

Våtmark på strekningen fra Veslenget til Økvarv er et viktig hekkeområde for krikvand, mens andre andearter forekommer i lite antall. Videre har området en middels til godt utviklet fauna av vadefugler. Spurvefuglfaunaen er arts- og individrik, og flere arter som stiller store krav til leveområdene forekommer. Det er ikke påvist sjeldne eller sårbare arter i området. En planlagt utretting og forbygning av elveløpet samt drenering og ytterligere oppdyrking vil påvirke forekomsten av fugler i negativ retning.

8. LITTERATUR

- Bekken, J. 1979. Kynna. Fugl og pattedyr mai - juni 1978. Kontaktutv. Vassdragsreg. Univ. Oslo Rapp. 10. 48 s.
- 1984. Ornitologiske registreringer i 12 myrområder i Nord-Hedmark sommeren 1984. Rapport til Miljøvernavd. i Hedmark. 26 s.
 - 1987. Ornitologiske registreringer i 11 våtmarksreservater 1985-86. Fylkesmannen i Hedmark, Miljøvernavd. Rapp. nr. 13. 43 s.
- Bevanger, K. 1978. Retningslinjer for ornitologiske feltmedarbeidere. K. norske Vidensk. selsk. Mus. Trondheim. 53 s.
- Haga, A. 1982. Takseringsmetoder for innsjøfugler. Vår Fuglefauna 5: 176-188.
- Mobæk, A. 1982. Småkraftverk i Hedmark. Friluftslivs- og naturverninteressene. Hedmark Energiverk og Hedmark fylkes friluftsnemnd. 199 s. + vedlegg.
- 1984a. Unsetåa. Vassdragsrapport. Samlet plan for vassdrag. 92 s. + kartvedlegg.
 - 1984b. Finstadåa, videreføringsprosjekt. Samlet plan for vassdrag. 49 s.
 - 1984c. Neka, videreføringsprosjekt. Samlet plan for vassdrag. 47 s.